

dr Iwona Michniewicz

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Prezydenta Stanisława
Wojciechowskiego w Kaliszu

dr Romuald Michniewicz

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Prezydenta Stanisława
Wojciechowskiego w Kaliszu

CELOWOŚĆ OPRACOWANIA ALGORYTMU POSTĘPOWANIA RATOWNICZEGO Z UWZGLĘDNIENIEM SPECYFIKI AKWENU

**PURPOSEFULNESS OF DEVELOPING LIFE-SAVING ALGORITHM INCLUDING
SPECIFICITY OF AN OUTDOOR SWIMMING PLACE**

Summary

It is very important for the victims of the accident, at what time and how they will be given assistance. Particularly important are the first rescue operations because they affect the success of the whole action. Specific conditions in the aquatic environment reduce the chances of survival of all those potential drowning people, who remain under the care of people inadequately prepared to provide assistance in a precise and considered way. Therefore, processes aimed at developing algorithms for rescue operations, including conditions at a particular indoor water facility or outdoor swimming place should be initiated.

It is essential that each lifeguard in the own area was equipped with a ready-made, continuously modified for the specific conditions models; diagrams which show the following steps in different versions of events.

Key words

training, lifeguard, safety, outdoor swimming pool

Streszczenie

Niezwykle istotne jest dla ofiary wypadku, w jakim czasie i w jaki sposób zostanie jej udzielona pomoc. Szczególnie ważne są pierwsze działania ratunkowe. Od nich bowiem często zależy powodzenie całej akcji. Specyficzne warunki panujące w środowisku wodnym zmniejszają szanse na przeżycie wszystkim tym potencjalnym tonącym, którzy pozostają pod opieką osób nieodpowiednio przygotowanych do niesienia pomocy w sposób precyzyjny i przemyślany. Dlatego należy rozpocząć procesy, zmierzające do wypracowania na każdym akwenu algorytmów postępowania ratowniczego z uwzględnieniem warunków panujących na konkretnym obiekcie czy akwenu.

Niezbędne jest, aby każdy ratownik na swoim terenie był wyposażony w gotowe, na bieżąco modyfikowane do specyficznych warunków modele – schematy podejmowania kolejnych czynności w różnych wariantach wypadków.

Słowa kluczowe

szkolenie, ratownik, bezpieczeństwo, kąpielisko

Wprowadzenie

Przed rokiem 2012 Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (WOPR) było swego rodzaju monopolistą w szkoleniu i certyfikowaniu kadry w ratownictwie wodnym. Po wejściu w życie Ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych (Dz.U. Nr 208, poz. 1240), szkolić ratowników wodnych, instruktorów i przodowników psów ratowniczych, może każdy podmiot, który uzyska stosowną zgodę Ministra Spraw Wewnętrznych na wykonywanie ratownictwa wodnego. Akt wykonawczy w postaci 1. Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie szkoleń w ratownictwie wodnym (Dz.U. 2012 poz. 747), doprecyzował szereg kwestii, dotyczących zasad szkolenia w ratownictwie wodnym. Dokument ten nie jest niestety doskonały. W wielu miejscach można mieć do niego zastrzeżenia czy uwagi. Być może środowisko (wszyscy zainteresowani – w głównej mierze podmioty uprawnione do wykonywania ratownictwa) winno rozpocząć pracę nad propozycjami zmian do tego aktu prawnego, szczególnie w obliczu realnego prawdopodobieństwa nowelizacji Ustawy o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych. Właśnie bowiem rozpoczęły się konsultacje społeczne w związku z podejściem do tejże nowelizacji (propozycje należało składać do MSWiA do końca kwietnia 2016 roku).

Przez wiele dziesięcioleci, WOPR prowadził szkolenia oparte o ujednolicony program, opracowany i przyjęty przez Zarząd Główny. Mimo wprowadzanych modyfikacji uwzględniających nowe trendy i technologie w rodzaju sprzętu, technik pływackich i ratunkowych, teoriach medycznych czy zmieniającym się prawie – wiele wymagań w czasie kursów i egzaminów pozostawało niezmiennych. Jednym z takich obszarów był brak wyodrębniania nauczanych technik i algorytmów postępowania ze względu na różnorodność i specyfikę warunków na każdym rodzaju akwenu. Próbę zmierzenia się z tym istotnym czynnikiem, wpływającym na umiejętności ratowników zatrudnianych w różnych miejscach (nad różnymi akwenami), podjęto dopiero w roku 2009. Poza ratownikiem wodnym i ratownikiem WOPR – które to stopnie uprawniały do samodzielnej pracy, w roku 2009, decyzją władz centralnych WOPR, wprowadzono stopnie: ratownik wodny pływalni, ratownik wodny śródlądowy i ratownik wodny morski. To bardzo rozsądne podejście w urealnieniu wiedzy i umiejętności ratowników wraz z nadaniem im uprawnień do pracy na poszczególnych rodzajach obiektów wodnych, zostało jednak wprowadzone w życie w sposób co najmniej dyskusyjny. Propozycja WOPR, by zmierzyć się ze swoistym „uzawodowieniem” stopni ratowniczych, polegała bowiem na tym, że każdy ratownik, który chciał pracować na wybranym rodzaju kąpieliska / pływalni – musiał dokonać stosownych czynności w macierzystej jednostce. W pierwszej fazie ratownicy zgłaszali się do biur WOPR i po dokonaniu ustalonej opłaty (znane są autorom różne stawki, przyjęte przez poszczególne jednostki; od 50 do nawet 300 zł. za potwierdzenie jednego stopnia zawodowego). W praktyce należało z legitymacją przyjść fizycznie do osoby dokonującej wpisów (zazwyczaj w formie pieczęci) i wnieść określoną opłatę, by po kilku minutach wyjść z „nowymi, zawodowymi kwalifikacjami”.

Uzyskanie nowych stopni, nie wiązało się w tej wstępnej fazie z udziałem w żadnym procesie doszkalającym. Dopiero z czasem wprowadzone zostały odrębne panele szkoleniowe, które pozwalały na uzyskanie odpowiedniego (wybranego) „uprawnienia / stopnia zawodowego”.

Po wejściu w życie nowych regulacji prawnych (wspomnianych wcześniej ustawy i rozporządzenia), czyli od początku 2012 roku, rozpoczęty w WOPR proces stopniowania uprawnień w ratownictwie wodnym, został gwałtownie zahamowany. Przepisy wyższej rangi (nie WOPR-owskie a parlamentarne), wprowadziły bowiem jedną nazwę w odniesieniu do ratowników: ratownik wodny. W związku z tym nadal nie ma standardów prawnych, które nakładałyby obowiązek specyficznego kształcenia ratowników do zróżnicowanych warunków na różnych rodzajach akwenów. Ujednolicony dla wszystkich uczestników szkolenia ramowy program, można modelować o dodatkowe treści, zagadnienia i umiejętności, jednakże nie ma takiego obowiązku, by ratownik musiał ukończyć określony panel (dodatkowy), by móc pracować nad morzem czy na pływalni całorocznej.

Już podstawowy podział obszarów wodnych wskazuje ogromne między nimi dyferencje: kąpieliska na wodach otwartych (nad morzem, na jeziorze, zalewie, rzece i in.) i obiektach zamkniętych (pływalnie, aquaparki itp.). Dalsze ogólne, choć bardzo różniące pomiędzy sobą akweny to kwestie dotyczące samej wody: słona – słodka, głęboka – płytka, stojąca – płynąca, przejrzysta – nieprzejrzysta, etc. Inny jest obiekt sezonowy a zupełnie inny całoroczny; ogólnodostępny i z ograniczonym dostępem dla użytkowników (np. szkolne czy hotelowe pływalnie). Zupełnie inaczej pracuje się na kameralnym jednonieckowym basenie a inaczej w ogromnym parku wodnym. Istotną różnicą dla ratowników jest także fakt, czy pracują sami czy w zespole kilku a nawet kilkunastoosobowym – w czasie każdej zmiany.

Dlatego tak ważne jest, aby ratownicy strzegący bezpieczeństwa osób pływających i uprawiających sporty wodne, potrafili maksymalnie szybko dobrać techniki i środki do prowadzenia potencjalnej akcji ratunkowej w konkretnych okolicznościach i warunkach panujących na ich terenie działania.

Porównanie dwóch całorocznych, zamkniętych obiektów w Kaliszu

Jak wspomniano wyżej, nawet kryte, całoroczne baseny pływackie różnią się między sobą pod bardzo wieloma względami. Wziąwszy pod uwagę dwa funkcjonujące obiekty w Kaliszu, które są pływalniami o podobnych wymiarach (25 m X 12,5 m), przy maksymalnej jednoczesnej liczbie korzystających – 45 osób, dostrzega się szereg istotnych różnic z punktu widzenia parametrów akcji ratunkowej.

Basen kąpielowy Ośrodka Sportu Rekreacji i Rehabilitacji i pływalnia Ośrodka Sportowego Delfin w Kaliszu różnią się w następujących zakresach:

1. Maksymalną i minimalną głębokością.
2. Wysokością brzegu basenu (przelewowy i wysoki).
3. Wysokością (do sufitu) i związaną z tym cyrkulacją powietrza.
4. Szerokością strefy brzegowej („chodniki” wokół niecki basenu).
5. Nasłonecznieniem (ilość, powierzchnia okien, strona świata, żaluzje etc.).

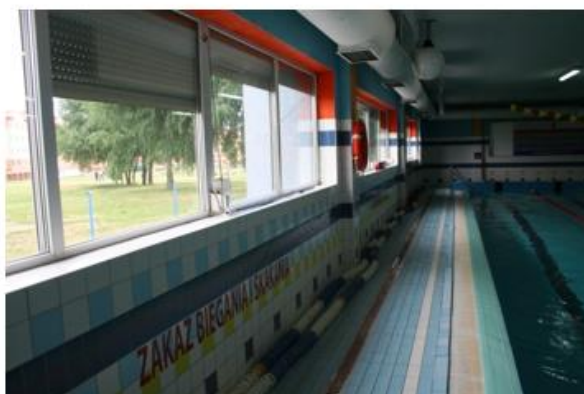
6. Małą infrastrukturą (np. jacuzzi, skocznia, widownia).
7. Organizacją przestrzenną pomieszczeń (dyżurka ratowników, wypożyczalnia sprzętu).
8. Widzialnością dna z różnych punktów obiektu.
9. Miejszem rozmieszczenia podręcznego sprzętu.
10. Rodzajem i liczbą klientów (szkoły, zakłady pracy, klienci indywidualni).
11. Temperaturą panującą na obiekcie.
12. Miejszem układania lin torowych po wyjęciu z wody (część zajęć odbywa się bez lin).
13. Rodzajem płytek podłogowych.
14. Płcią, wiekiem, wzrostem, masą ciała, sprawnością etc. kadry ratowniczej.

Ryc. 1. Brzeg basenu Delfin (przelewowy)

Ryc. 2. Brzeg basenu OSRiR (wysoki)

Ryc. 3. Wielkość okien Delfin (żaluzje)

Ryc. 4. Wielkość okien OSRiR

Ryc. 5. Wysokość obiektu Delfin

Ryc. 5. Wysokość obiektu OSRiR

Wymienione parametry i wskaźniki, składające się na szczególne warunki pracy w danym miejscu, decydują o tym w jaki sposób, z którego miejsca, przy użyciu jakiego rodzaju sprzętu i technik będzie prowadzona akcja ratunkowa. Odnosząc się choćby do części wskazanych czynników, zauważyć należy, iż mają one znaczący wpływ na przykład na czujność ratownika. Zdolność utrzymywania czujności na maksymalnym poziomie może trwać nie dłużej niż 30 minut (Griffiths, 2001). Nie bez znaczenia jest w tej materii niekorzystny wpływ czynników środowiskowych, na przykład hałasu (Fenner i wsp. 1999), temperatury (jeżeli temperatura otoczenia przekracza 30°C, to czujność zmniejsza się o 45%) czy wilgotności powietrza. Zdarza się, że na pływalni wszystkie te czynniki są istotnie zawyżone. Hałas (np. krzyki 30-40 dzieci na niewielkiej przestrzeni), temperatura sięgająca 50 °C, czy wilgotność nawet do 90% (a komfortowa / optymalna wilgotność to 40-60%) - występujące równocześnie nie mogą pozostawać bez wpływu na samopoczucie (zmęczenie) ratownika (Michniewicz, Michniewicz 2010). Poziom czujności zdecydowanie poprawiają natomiast przerwy, które według ekspertów (Fenner i wsp. 1999) powinny być krótkie, lecz częste.

Po ukończeniu szkolenia ratownicy wiedzą, że akcję należy przeprowadzić natychmiast, w taki sposób, by była ona jak najbardziej bezpieczna zarówno dla ratownika jak i tonącego. Każdy absolwent szkolenia musi sam zdecydować o algorytmie postępowania w czasie zaistniałej sytuacji zagrożenia, na strzeżonym przez niego kąpielisku. Zatem w podobnych sytuacjach mogą następować bardzo różne schematy działania.

Zarówno światowe jak i polskie źródła (Griffiths, 1999; Wilks, Dawes, Williamson, 2005; Hunsucker, 1993; Wiesner, 2008; Michniewicz, 2009) wskazują, że absolutnie niezbędne jest doszkalanie ratowników pracujących na danym obiekcie do konkretnych potrzeb tego właśnie akwenu.

Zdaniem autorów należy bezwzględnie uzupełnić zapisy prawa o konieczność opracowania dla każdego obiektu zintegrowanego systemu zarządzania bezpieczeństwem. W dalszej kolejności winno się zadbać o wprowadzenie w życie obowiązku terminowego (na przykład raz na kwartał) weryfikowania umiejętności i gotowości ratowników do prowadzenia akcji na obiekcie, gdzie są zatrudnieni (często przez wiele lat).

Wnioski

1. Doskonalenie programów kursów w kierunku przygotowywania kadry do pracy na konkretnym obiekcie jest w pełni uzasadnione i przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa na wszystkich kąpieliskach w Polsce.

2. Należy rozpocząć zabiegi, aby każdy akwen został obligatoryjnie wyposażony w procedury postępowania ratowniczego. Winny one być opracowane i modyfikowane z uwzględnieniem wszystkich specyficznych warunków panujących na danym obiekcie. Tylko bowiem w sytuacji „wymuszonego” prawem wymogu taka dokumentacja będzie rzetelnie przygotowana, a ratownicy otrzymają wielce przydatne narzędzie.

3. Niezbędne jest doszkolenie (w określonym czasie) każdego już pracującego ratownika (szczególnie tych, którzy zatrudnieni są na całorocznych obiektach a uprawnienia do pracy uzyskali przed wejściem w życie nowych przepisów) zgodnie z wymogami stawianymi przed obecnymi uczestnikami kursów.

4. Jeśli nie zaistnieje koherencja pomiędzy nowymi wymaganiami (bardzo przydatnymi) włączonymi w system szkolenia, a późniejszą praktyką na konkretnych obiektach – cały zamysł rozszerzenia programów szkoleń o tę materię wydaje się niecelowy.

Bibliografia

1. Fenner P., Leahy S., Buhk A., Dawes P., Prevention of drowning: visual scanning and attention span in Lifeguards. *The Journal of Occupational Health and Safety*. Australia and New Zealand. 1999. 15(1). 61-66.
2. Griffiths T., Every 30 minutes. *Aquatics International*. 2001. 13(5). 10.
3. Griffiths T., Seven "Deadly" Sins for Aquatic Facilities. *From the Stand*. Texas Public Pool Council. 1999. 2(2).
4. Hunsucker J., Hiring and training lifeguards - includes an article on pre-camp screening programs. *Camping Magazine*. 1993. 65. 5(1). 45-49.
5. Michniewicz I., Michniewicz R., Uwarunkowania efektywności pracy ratowników wodnych, *Bezpieczeństwo Pracy. Nauka i Praktyka*. CIOP PIB, Warszawa Nr 10/2010, s.18-21,
6. Michniewicz R., Wiedza i umiejętności ratowników wodnych a struktura akcji ratowniczych. Niepublikowana dysertacja doktorska. AWF Poznań 2009.
7. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 listopada 2002r. w sprawie szczegółowego zakresu obowiązków i uprawnień specjalistycznych organizacji ratowniczych, warunków ich wykonywania przez inne organizacje ratownicze oraz rodzaju i wysokości świadczeń przysługujących ratownikom górskim i wodnym w związku z udziałem w akcji ratowniczej (Dz. U. Nr 193 z dnia 22 listopada 2002r.).
8. Uchwała Nr 5/6/09 Prezydium Zarządu Głównego WOPR z dnia 5 grudnia 2009 w sprawie stopni ratowników i instruktorów WOPR.
9. Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych (Dz.U. Nr 208, poz. 1240).
10. Wiesner W., Specyfika pracy ratownika WOPR w różnych sytuacjach wymagających zabezpieczenia ratowniczego. *Sporty Wodne i Ratownictwo*. Vol. 1/2008. 138-145.
11. Wilks J., Dawes P., Williamson B., Patrol Smart 7/52. Queensland's integrated surf life saving program. *The Australian Journal of Emergency Management*. 2005. 20(1). 38-44.